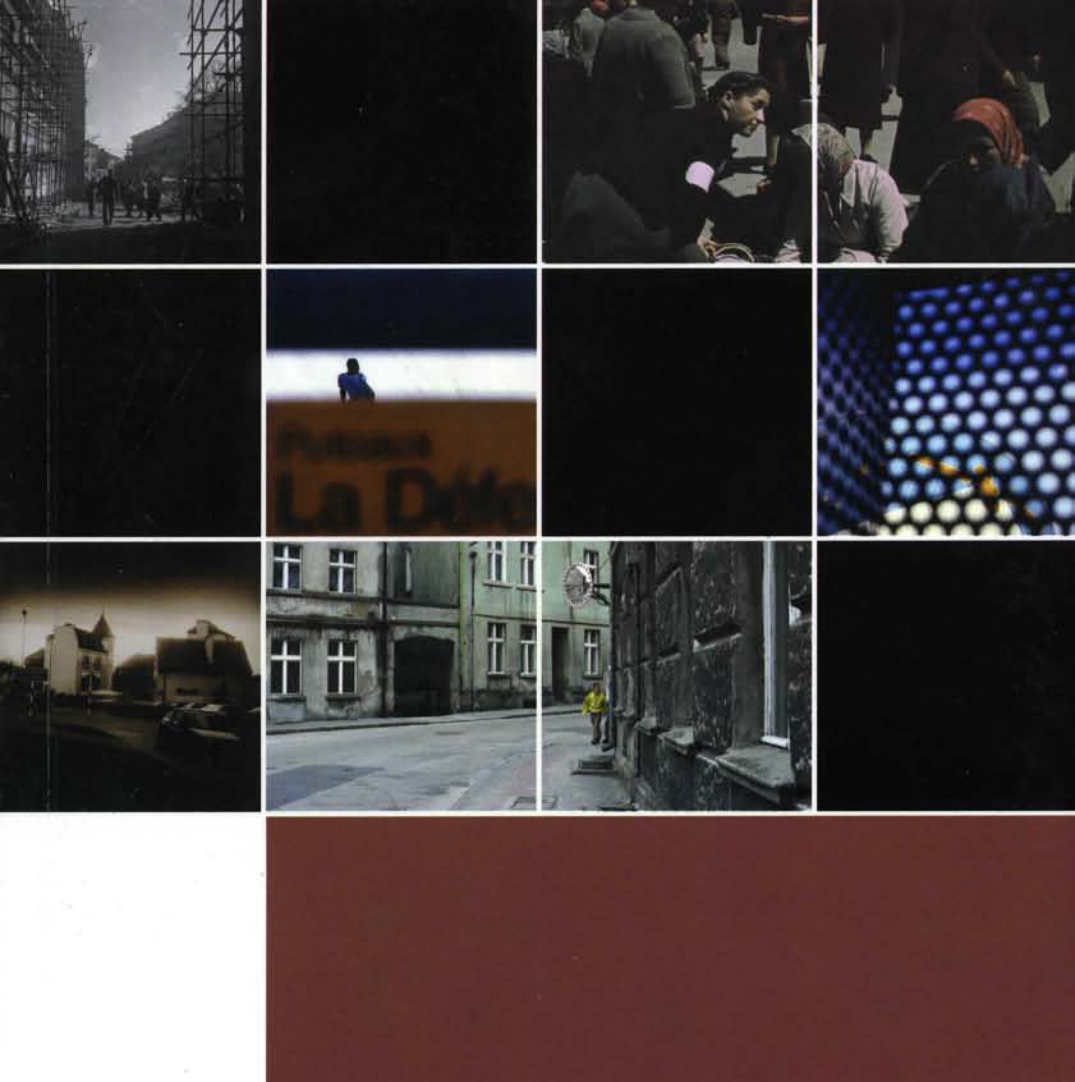

Obrazy miasta

Fotografia pomiędzy dokumentem
a dziełem sztuki

TOWARZYSTWO NAUKOWE KUL

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II

Towarzystwo Naukowe
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

Katedra Historii Sztuki Współczesnej KUL

SZTUKA NOWA
Źródła i komentarze

Seria pod redakcją
Małgorzaty Kitowskiej-Łysiak
Marcina Lachowskiego

Tom VIII

ISTNIEJE OD ROKU 1934

Obrazy miasta

Fotografia pomiędzy dokumentem a dziełem sztuki

Pod redakcją

Marcina Lachowskiego

Piotra Majewskiego

LUBLIN

TOWARZYSTWO NAUKOWE KUL

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II

Od redaktorów

Miasto jest jednym z podstawowych tematów i źródeł inspiracji fotografii od zarania jej istnienia. Historia fotografii pokazuje, jak różnorodne są poetyki opisu miasta za pomocą obrazu fotograficznego: od dokumentacyjnej rejestracji, poprzez romantyczne ujęcia w duchu estetyki piktorialnej, po artystyczną eksplorację fragmentu i artystyczne subiektywne przetworzenie. Dokumentacyjna, obiektywna moc obrazu fotograficznego sprawiła, że już w XIX wieku fotografia stała się kluczowym narzędziem rejestracji obrazów miasta, całej wielowymiarowości miejskiego pejzażu, obyczajowości i życia społecznego, a sam obraz niósł za sobą szczególnie wiarygodny, niepodważalny, gdyż „prawdziwy” obraz rzeczywistego wyglądu ulic, budowli, wnętrz, detali architektonicznych, w końcu mieszkańców miasta oraz atmosfery i unikatowego klimatu otoczenia, w którym żyli. To właśnie dzięki fotografom, bardziej niż dzięki malarzom czy grafikom, dzisiaj uzmysławiamy sobie, jak wyglądał świat metropolii końca XIX i początku XX wieku. To przemożna moc dokumentu daje pokładać wiarę w wiarygodność obrazów fotograficznych, traktowanych jako niezastąpione ślady przeszłości.

Zarazem kluczowe zagadnienie związane z historią fotografii dotyczy jej statusu. Pełniąc początkowo służebną rolę wobec sztuk pięknych, szczególnie wobec malarstwa, fotografia ewoluowała w kierunku statusu samodzielnej dyscypliny artystycznej, czego dzisiaj już nikt nie podejmuje się kwestionować. Swoiste napięcie pomiędzy niewątpliwymi dokumentacyjnymi walorami fotografii, wnikającymi z natury rzeczy – lustrzanego ujęcia rzeczywistości w obrazie fotograficznym – a walorami formalnymi i estetycznymi, które bardzo szybko zbliżyły fotografię do dziedzin artystycznych, stanowiło punkt wyjścia dla podniesienia rangi fotografii do statusu sztuki. W jaki sposób ten proces przebiegał? Jakie cechy obrazu fotograficznego uprawniają do ulokowania go w eks-

kluczowym obszarze sztuki? Czy samo pojęcie sztuki nie uległo przemianom i swoistemu rozszerzeniu właśnie dzięki temu, że pojawiła się możliwość mechanicznego rejestrowania obrazu oraz jego reprodukcji? Jaki jest wpływ technologii na przemiany sztuki w XX wieku i w czasach aktualnych, które są przecież widownią nadzwyczajnego wpływu obrazu cyfrowego na życie człowieka? Takich pytań można stawiać więcej, a na niektóre z nich starają się odpowiedzieć autorzy zamieszczonych w niniejszym tomie artykułów poświęconych wybranym aspektom z dziejów fotografii dokumentalnej i artystycznej.

Jest on pokłosiem sesji popularnonaukowej zatytułowanej *Obrazy miasta. Fotografia – między dokumentem a dziełem*, która odbyła się w Galerii Rybna 4 Lubelskiego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Lublinie w listopadzie 2009 roku. Sesja była zwieńczeniem całorocznego cyklu wystaw poświęconych fotografii, które miały miejsce w galerii pod wspólnym tytułem *Fotografia – między dokumentem a dziełem*. W ramach cyklu zaprezentowano wystawy fotografii zorganizowane przez Lubelską Zachętę we współpracy z Fundacją Archeologia Fotografii: Zofii Chomętowskiej (kurator: Karolina Puchała-Rojek) i Zbigniewa Dłubaka (kurator: Karolina Lewandowska), przygotowano pokazy fotografii Mikołaja Smoczyńskiego i Krzysztofa Zielińskiego.

Samej sesji staraliśmy się nadać profil zarysowany na kanwie dwóch wyżej przywołanych problemów: fotografii miasta i statusu fotografii lokującej się pomiędzy dokumentem a sztukami „czystymi”. Zbiór materiałów z tegoż spotkania jest – jak nam się wydaje – fascynującym przeglądem szczegółowych zagadnień związanych z historią fotografii XX wieku. Mamy tu artykuły na temat fotografii kobiet, analizy unikalnych fotografii z okresu drugiej wojny światowej, ukazujących miasto zniszczone i poranione, omówienie zdjęć rejestrujących proces powojennej odbudowy miejskiej tkanki, interpretacyjne próby odszyfrowania fotografii jako dokumentu czasów reżimu komunistycznego i oryginalne, pogłębione analizy współcześnie działających fotografów polskich młodego pokolenia – przedstawicieli fotografii artystycznej. Zapraszamy do lektury tekstów oraz fragmentów towarzyszącej spotkaniu żywej dyskusji, z nadzieją, że w dużym stopniu dają one wgląd w złożoną problematykę fotografii nieustannie plasującej się na przecięciu dokumentu i dzieła sztuki.

*

Wszystkim, którzy wspomogli nas przy organizacji wystaw i sesji, serdecznie dziękujemy. Wdzięczni jesteśmy Paniom Julii Hartwig i Ewie Hartwig-Fijałkowskiej za zgodę na przedruk tekstów, a wszystkim autorom i spadkobiercom autorów zdjęć – za zgodę na ich reprodukcję.

Nasze podziękowanie kierujemy również do osób pomagających w przygotowaniu książki, w tym Pani Katarzyny Majek i Marty Suproniuk, a także do naszego kolegi Marcina Pastwy oraz zespołu redakcyjnego Towarzystwa Naukowego KUL.

*M. L.**P. M.*

Spis treści

Od redaktorów	5
---------------------	---

I. DOKUMENT CZY DZIEŁO SZTUKI?

Piotr Majewski, Fotografia miejska Eugène Atgeta: dokument czy dzieło sztuki?	11
Beata Mielcarz, „Archeologia fotografii” – archeologia miasta	23
Karolina Puchała-Rojek, Miasto kobiet. Obrazy miasta w twórczości polskich fotografek (do 1945 roku)	35

II. MIĘDZY PRZESTRZENIĄ RZECZYWISTĄ A SYMBOLICZNĄ

Kamila Leśniak, Fotograficzny obraz zrujnowanej Warszawy. W poszukiwaniu przestrzeni symbolicznej	47
Anna Kiszka, Max Kirnberger – fotografie żydowskiego getta w Lublinie	63

III. OBRAZY METROPOLII – OBRAZY PROWINCJI

Krzysztof Jurcki, Najważniejsze koncepcje fotografii miasta po 1945 roku w Polsce	81
Karolina Zychowicz, Wschodnioeuropejskie miasteczko w czasach reżimu komunistycznego (około 1960-1990): fotografia Mirosława Tichego	95
Adam Mazur, <i>Heimat</i> fotografie Krzysztofa Zielińskiego	109

Marcin M a r o n, Niepokojące rysy w geometrycznym porządku – nowoczesny Paryż na zdjęciach Piotra Wacowskiego	131
Dyskusja	139

IV. APENDYKS EDWARD HARTWIG W LUBLINIE

Joanna Z ę t a r, Odbudowa Lublina w 1954 roku w fotografii Edwarda Hartwiga	157
Edward H a r t w i g, Dlaczego Lublin?	160
Julia H a r t w i g, Lublin	163
Edward Hartwig in Lublin (Summary)	183
Edward Hartwig à Lublin (Résumé)	187
Spis ilustracji	191
Indeks nazwisk	197
Contents	203
Table des matières	205

15070 W.